

WESTERBORK SYMPHONY

A Moving Experience

----- Forwarded message -----

From: "Iddo Aharony" <iddo.aharony@gmail.com>

Date: Oct 18, 2016 10:32 PM

Subject: Westerbork symphony

To: "josefien stoppelenburg" <josefiensoprano@gmail.com>

Cc:

> Josefien,

>

> Thanks so much for sharing this piece with me.

>

> Listening to it was a very moving experience for me.

What a powerful piece, exploring such intense and painful territory, but with what only feels like humility, compassion, and more than anything, humanity. This kind of artistic achievement reminds me of how the spirit of creativity and human engagement can shed light on even the darkest places. The Commemoration movement feels like the moon coming out of the clouds, and shining its soft, comforting, eternal yet fragile light over a sea of tears.

>

> (Also, nice to see your 11-y.o. self towards the end! Or at least I think I recognized your 11-y.o. self... will need to ask you if I got the right one :))

>

> Warmly,

> Iddo

Symfonie voor Kamp Westerbork

Vorig jaar beleefde de 'Westerbork Symfonie' van Wim Stoppelenburg zijn première. Het was een opdracht van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork, waar het werk nu op cd verkrijgbaar is. Hoe schrijft een componist, die in 1943 is geboren, muziek voor een dergelijke historisch beladen gebeurtenis?

Van onze kunstmedewerker Paul Herruer

De Westerbork Symfonie werd vorig jaar uitgevoerd tijdens een bijeenkomst, waarop het Herinneringscentrum Kamp Westerbork werd geopend. Voor een componist die meestal 'vrij' componeert is het nogal wat: muziek schrijven die een noodzakelijke relatie moet hebben met zulke zwarte bladzijden uit de geschiedenis als de Jodenvervolgging. "Toen ik de opdracht kreeg, besepte ik, dat er een grote ideële verplichting aan verbonden was," zegt Stoppelenburg. "In die zin zat er een soort toets aan, die meestal niet gegeven wordt aan de muziek die 'vrij' wordt gemaakt. Dat heeft me heel veel aan het denken gezet over de ernst van de materie. Ik heb veel gesprekken gehad met mensen van Westerbork zelf, vooral met ouderen die de oorlog hebben overleefd. We hebben dan ook veel gediscussieerd over het huidige Herinneringscentrum en de functie die het moet hebben: een monument voor latere generaties, maar ook een educatief 'museum', net als het Anne Frank-huis. Mijn muziek moest daarom ook niet alleen het karakter krijgen van een beschouwing achteraf."

Beeldend

"Ook dacht ik heel concreet aan die bijeenkomst vorig jaar, met veel mensen die lang niet allemaal naar concerten gaan. Ik ben er wel van uitgegaan dat ze allemaal tv kijken. Het is me opgevallen dat je bij films de meeste muziek kunt gebruiken,

De Drentse componist Wim Stoppelenburg: 'Muziek die niet in eerste instantie kunst moest worden.'

© Fotopersburo Bert Wieringa

dus dacht ik: als ik bij de muziek die ik uit mijn hart schrijf nu eens wat dingen laat zien. En zo zijn we gekomen bij dia-projectie en een ballet."

De Westerbork Symfonie is dan ook beeldende muziek geworden: 36 minuten van zeven, meest vrij korte delen met opschriften als 'Voorgevoelens' en 'Vervolging en Ontzetting'. Het laatste deel, 'Herdenking' is een adagio. Wim Stoppelenburg heeft het programma van de symfonie zelf vorm gegeven, maar voor bepaalde thema's heeft hij zich ideeën laten aanreiken. "Een van de overlevenden, Louis de Wijze, heeft een lied geschreven dat 'De Trein' heet en hij vroeg of ik daar iets mee kon. Het lied komt geheel of gedeeltelijk in de hele symfonie voor. Zelf vond ik dat in de hele geschiedenis van Westerbork ook iets een rol speelt dat je een 'onvoldragen afscheid' kunt

noemen. In een bundel met Jiddische melodieën vond ik een lied dat 'Der Obscheid' heet en daar kon ik ook iets mee. Achteraf ontdekte ik dat Prokofjev het ook eens heeft gebruikt. In Westerbork heb ik wel muziek gehoord die voor het Herinneringscentrum is gemaakt: een hobosolo door Han de Vries, maar dat vond ik slappe lamentatie-muziek: ik wilde juist muziek maken die de mensen gelijk meesleept."

'Kunst'

Wim Stoppelenburg heeft een duidelijke opvatting over de rol die hij als componist heeft gehad in dit geval: "Ik wilde muziek maken die wel een bepaalde diepgang heeft, maar die voor een tamelijk brede laag verstaanbaar is en die niet in eerste instantie 'kunst' moest worden. Ik geloof in zijn algemeenheid dat het begrip 'kunst' op zijn laatste benen

loopt: het is een soort speelplaats die aan kunstenaars is gegeven, maar die weinig maatschappelijke binding heeft. Kijk maar naar cabaretiers: ze zeggen de grofste dingen over de maatschappij of over politici en iedereen lacht er hartelijk bij, maar trekt zich er weinig van aan. Dat is niet de rol die de kunstenaar zich had toegedacht toen zijn kunst zich, na eeuwen maatschappelijk gebonden te zijn, losmaakte van het openbare leven. Deze symfonie is een voorbeeld van iets, dat voor een maatschappelijke gebeurtenis gemaakt is. Het gaat hier niet om het autonome karakter van je kunstwerk of de positie van de kunstenaar, die op zijn best in een soort column-achtige toestand is terechtgekomen. Je werkt mee aan het onderstrepen van bepaalde dingen, en daar kun je dan je eigen gezichtspunt in laten blijken."

Plus

Door Ton Henzen

Compositie van Willem Stoppelenburg met dia's van Albert Brunsting

WESTERBORK — De stilte in het voormalige Kamp Westerbork zeggingskracht geven in muziek. En bovenal de verschrikkingen van de vernietigingskampen die de bewoners van het Durchgangslager Westerbork boven het hoofd hingen. De Meppeler componist Willem Stoppelenburg schreef in opdracht Westerbork Symfonie ter gelegenheid van de onthulling van een nieuw ere-teken ter nagedachtenis aan hen die niet terugkwamen. Het terrein van het kamp, voorportaal van de vernietiging van 102.000 mensen, is ingrijpend veranderd. Voor ieder tijdelijke bewoner die later de dood vond in een van de vernietigingskampen van nazi-Duitsland is een steen neergelegd. 102.000 stenen, in groepen verzameld in de vorm van de Nederlandse landkaart om aan te geven dat de slachtoffers van Westerbork uit het hele land afkomstig waren. Voor joden een steen met een ster, voor zigeuners een steen met een vlam en voor verzetsmensen een blanco steen. Dinsdag wordt het geherwaardeerde kamp geopend. Het begint met een concert in De Kolk in Assen waar Westerbork Symfonie in première gaat. Het muziekstuk wordt uitgevoerd door het Nationaal Philharmonisch Orkest met medewerking van het Nationaal Kinderkoor, een balletgroep en tegen de achtergrond van het podium wordt een dia-serie van fotograaf Albert Brunsting uit Ruinerwold geprojecteerd. Stoppelenburg dirigeert zijn eigen werk.

In maart 1942 besloot de Beauftragte voor de provincie Drenthe, Sellmer, dat deze provincie op korte termijn 'judenfrij' gemaakt moest worden. Op 3 oktober zou de slag vallen. Op die dag zouden alle werkkampen in Drenthe leeg gehaald worden en de bewoners naar Westerbork worden gebracht. De andere joodse inwoners uit deze provincie zouden 's nachts uit hun huizen worden gehaald en eveneens naar Westerbork worden gebracht. Zo werd de derde oktober van 1942 de 'dies ater' van de Meppeler joden (en die voor overig Noord-Nederland), maar het zou ook de zwartste dag in de geschiedenis van de Meppeler

politie worden. Zonder dat er één Duitser aan te pas is gekomen, werden in die nacht van 2 op 3 oktober 1942 alle achtergebleven joden, op het echtpaar Stibbe en Sampie Goldsteen na, door het Meppeler politiekorps geholpen door de mareschaussee en leden van de toenmalige staatspolitie, uit hun huizen gehaald.

In de loop van de volgende dag werden ze met de trein en bus naar Westerbork, toen met galgenhumor wel de 'joodse hoofdstad van Nederland' genoemd, vervoerd.

(Uit Opkomst en ondergang van een toonaangevende joodse gemeente, Dr. Steven Derksen, 1988 Ten Brink Meppel).

● Albert Brunsting (37), fotograaf en audio-visueel producent uit Ruinerwold en Willem Stoppelenburg (49), componist en dirigent uit Meppel, bij een nagebouwde barak op het voormalige kampterrein. (Foto Gerrit Russchen).

● Westerbork, voorportaal van vernietiging. 102.000 stenen: een ster voor joden, een vlam voor zigeuners en blanco voor verzetsmensen is de sobere aanduiding op

De Trein

*Wat hadden zij misdaan?
Waarom moesten zij gaan?
ontwetend en onzeker
van wat hen te wachten stond?
Het eindpunt lag zo ver;
hun misdaad was een ster.
Gelaten en gedwee
vertrokken zij als vee.*

*Een trein
Verdriet en pijn
Een afscheid donder tijd.
Een menselijke vracht
reed door de diepe nacht.*

*Waarom moesten zij gaan?
Wat hadden zij misdaan?
Onzeker en ontwetend
van wat hen te wachten stond,
vertrokken zij als vee,
gelaten en gedwee,
Een afscheid zonder tijd.
Trein voor de eeuwigheid.*

(tekst en melodie: Louis de Wijze)

(Met potlood in een verzegelde wagon geschreven, geprojecteerd bij Westerbork Symfonie).

*hier op dit transport
ben ik Eva
met Abel mijn zoon
als jullie mijn grote zoon zien
Karin, zoon van Adam
zeg ik hem dat ik.....*

(Anoniem)

Der Obschijd

*Sait gesunt, mein liebe Eltern
ijch fohr vun aich aweeg
in a waitn Weg.
Wu kejn Wind wejt nit
un wu kejn Foigl flijht nit,
un wu kejn Hohm krejt nit.*

*Sait gesunt, mein liebe Eltern,
ijch fohr vun aich aweeg
in a waitn Weg.
Gott soll aich gebn
gesunt un leb
un mir a glicklichn Weg.*

(Jiddisch lied).

muzikaal monument voor verleden en heden

Hoe breng je in klankkleur het onnoemelijke leed tot uitdrukking? Stoppelenburg geeneerde zich aanvankelijk bij de gedachte dat hij deze tragedie moest componeren. Hij had het leed niet aan den lijve ondervonden. Maar hij beschikt over voldoende verbeeldingskracht om zich te kunnen voorstellen wat Westerbork betekende. 'Het ligt heel gevoelig en muziek is per definitie gevoelig'.

Tijdsbeeld

Stoppelenburg schreef, voor alle duidelijkheid met mogelijk in gedachte: wie ben ik dat ik dit doen mag, een toelichting bij het programma. 'Muziek als meest directe wijze van communicatie, vooral met betrekking tot gevoelens, lijkt bij uitstek geschikt op een dag als vandaag een rol te spelen. Maar juist de concreetheid van het onderwerp, de voor sommigen nog bijna tastbare ervaringen met bijbehorende emoties en gevoelens, de omgang daarmee van de na oorlogse en toekomstige generaties, leggen een extra verantwoordelijkheid op het karakter van de expressie, ondanks 'de vrije speelplaats' waarin de meeste kunst in de westerse wereld vertoef'.

Hij heeft voor Westerbork Symfonie gekozen voor een inhoud waarin een soort tijdsbeeld wordt gegeven vanaf de jaren dertig tot nu toe, verdeeld over zeven episodes. Twee liederen, De Trein en Der Obschijd, jiddisch voor Het Afscheid, vormen de rode draad in de compositie. De Trein is volgens Stoppelenburg 'het collectieve element' daarin. Der Obschijd verbeeldt het afscheid van de ene generatie van de andere; de jeugd neemt afscheid van de ouders. De beide liederen worden gezongen door het Nationaal Kinderkoor met leden van het kinderkoor De Iekmuder uit IJhorst.

Het lied De Trein met tekst en melodie van Louis de Wijze, voorzitter van de Werkgroep Westerbork 102.000 die het initiatief nam voor de herwaarderings van het voormalige kamp, is symbool voor de weg naar de vernietiging en het meestal definitieve afscheid tussen gezinsleden en generaties. De componist: 'De muziek is het voertuig van gevoelens, niet van concrete informatie, ook al wordt er een bijna

chronologisch beeld vanaf de jaren dertig gegeven'.

Willem Stoppelenburg sprak met zonen en dochters van slachtoffers. 'De generatiekloof is het belangrijkste. Dat er hele stukken van het verleden zijn weggevaagd. Dat heeft bij velen een groot trauma veroorzaakt. Dat de dingen geen natuurlijk verloop hebben gekregen, dat je je vader en moeder niet hebt kunnen begraven. Voor nabestaanden is dat een heel belangrijk punt', overdenkt Stoppelenburg.

Recreatie

In de afgelopen jaren waren er vele bezoekers die toevalligerwijs na een wandeling door de prachtige natuur in het voormalige kamp terecht kwamen. Een grote vlakte waarvan niet duidelijk was wat de historische betekenis was. Aan het einde van die vlakte het bekende monument van Ralph Prins, de omhoog gebogen spoorrails.

Het kamperterrein was te leeg, er waren te weinig aanknopingspunten om terrein voor herinnering, herdenking en bezinning te zijn als aanvulling op het Herinneringscentrum. Stoppelenburg: 'Vanuit de groep overlevenden kwam de wens naar voren dat er wat moest gebeuren. Het terrein werd gedomineerd door recreatie en door de schotels van de Radiotelescopen. Waar vond je de resten van het kamp?'

Het Comité van Aanbeveling telt bekende namen. Van premier Lubbers, Lou de Jong, commissarissen van de Koningin, politici en de oud-ambassadeur van de Bondsrepubliek Duitsland in ons land Von der Gablenz.

Beeldend

De opdracht voor de compositie die tijdens de heropening ten gehore wordt gebracht kwam bij Willem Stoppelenburg terecht. Tijdens een bezoek aan het Noord-Dierenpark was hij onder de indruk gekomen van een dia-serie van Albert Brunsting die daar permanent vertoond wordt. Als achtergrondmuziek had Brunsting de compositie De rusteloze aarde, een concert voor orkest van Bartok gebruikt. Dat maakte nog meer indruk. 'We kenden elkaar niet, maar dat bracht me op een idee', aldus de componist.

Terwijl het Nationaal Philhar-

monisch Orkest de Westerbork Symfonie tot uitvoering brengt worden op een scherm van tien bij zeven meter dia's vertoond. Volgens Albert Brunsting is de symfonie erg beeldend. 'Ik kon me er goed bij voorstellen wat er aan de hand is. Soms fungeren de projecties als decor, soms worden ze snel achter elkaar vertoond'. Brunsting bedient twee projectoren met de hand.

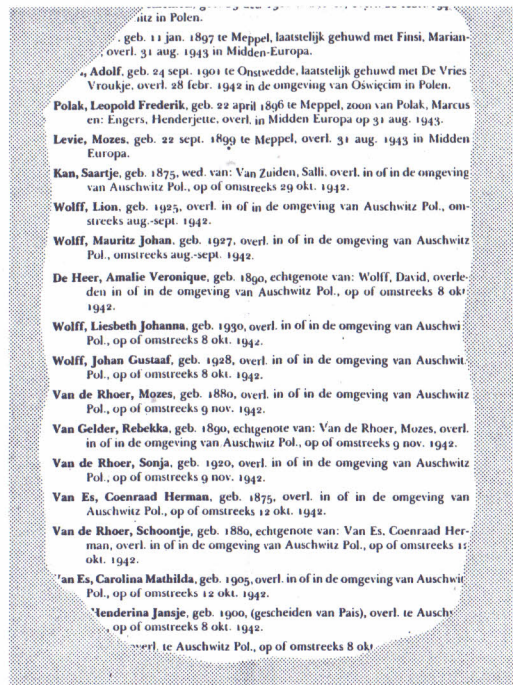
De maximale tijd dat een dia stilstaat is twee minuten. Op dat moment wordt een ballet gedanst op een choreografie van Desiré de Wijze uit Nijmegen. De beelden die geprojecteerd worden zijn wolken, stenen, gedetailleerde opnames van de stenen die 102.000 in getal het nieuwe monument vormen. Close-ups in allerlei variaties. 'Je krijgt een aha-Erlebnis als je de stenen later in het echt ziet', is de ervaring van Willem Stoppelenburg. Verder beelden van een pui van een voormalige joodse winkel in de Meppeler Hoofdstraat, de kledingzaak van Kats. De pui verschijnt lang in beeld, is representatief voor het vooroorlogs gevoel. Stoppelenburg: 'Het leven ging toen gewoon door ondanks berichten uit Duitsland over afschuwelijke gebeurtenissen'.

Ook beelden van moderne architectuur en verder van biezen, rails, ze flitsen voorbij. Als symbool voor de 93 treinen die in de oorlog vanuit Westerbork richting oosten, richting vernietiging vertrokken. Beelden die steeds sneller door de projector schieten. De melodie van het lied De Trein denderd dan door de orkestmuziek heen. Stoppelenburg: 'Alsof we de dingen van vroeger weer bewust worden'. Deze episode van zijn compositie heeft hij 'Terugkeer en Herinnering' genoemd.

In de projecties geen mensen, op één moment na, heel in de verte. Stoppelenburg: 'De mensen bevinden zich op het toneel: dansers, musici. Soms is de muziek zo dominant aanwezig, dan is er alleen muziek, geen beelden'.

Stoppelenburg en Brunsting overlegden welke beelden bij welke muziekpassages pasten. Brunsting heeft tot op zekere hoogte de vrijheid gekregen te kiezen welke beelden bij de muziek hoorden.

Het voorwerk is volgens de

● **Namen van Meppelers die via tussenstation Westerbork naar een van de vernietigingskampen werden getransporteerd. (Uit Opkomsten ondergang van een toonaangevende joodse gemeente, dr. Steven Derksen).**

● **Een deel van de partituur van Westerbork Symfonie van Willem Stoppelenburg, waarin de melodie van het lied De Trein van Louis de Wijze terugkomt en door koperblazers aanzwelt tot een climax.**

componist-dirigent erg belangrijk geweest. 'De muziek was er het eerst. Ik ben geholpen door

mensen die de oorlog hebben overleefd en ik heb gedichten verzameld over het onderwerp'.

aangebracht op het terrein van het voormalige kamp Westerbork. Vanuit het kamp vertrokken tussen 15 juli 1942 en 13 september 1944 93 treinen met 102.000 mensen naar concentratie- en vernietigingskampen. (Foto ANP).

Gebroeders Van de Rhoer ontsnapt uit Westerbork

De meest spectaculaire vlucht- en onderduikgeschiedenis, wat de Meppeler joden betreft, is die van Eddy en Mr. Jacques van de Rhoer. Het begint met de oproep die Eduard van de Rhoer kreeg om zich in het kamp Linde (Zuidwolde) te melden. Eddy voldeed aan deze oproep, omdat de Duitsers dreigden hadden anders zijn vader naar Mauthausen te sturen (het bekende verhaal). Linde was een open kamp waar men vrij in en uit kon lopen. Hier waren nog 20 à 30 andere Meppelers. Al spoedig werd het kamp omsingeld door Duitsers. Onder bewaking van deze Duitsers, die werden geassisteerd door de Nederlandse marechaussee (de goeien waren hier al lang weg) werden de kampbewoners op mars 'gesteld' naar Westerbork. Lopend naar Hoogeveen, vervolgens met de trein naar Hooghalen en weer lopend naar Westerbork. Hier was het kamp afgesloten met hekken en prikkeldraad. Ook de arbeidsinzet was hier veel zwaarder. Op de hei moesten stenen gekruidd en gestort worden. De arbeidsdagen waren abnormaal lang. Op elke 55 minuten werken mocht er slechts 5 minuten gerust worden. De meeste bewoners hadden nog geen flauw idee van wat er met hen ging gebeuren.

De overheersende gedachte was dat men in Duitsland te werk gesteld zou worden, dat meende men ook af te kunnen leiden uit de briefjes die men uit Duitsland in de terugkerende treinen vond. (...)

Intussen waren op 3 oktober 1942 ook de Meppeler joden in Westerbork gearriveerd. Langzamerhand begon de tijd te dringen, want minstens een keer per week ging er nu een transport het kamp uit. Eduard zelf had een zogenaamde 'Sperré' en was voorlopig veilig. Pogingen om zijn vader en moeder voor deportatie te behoeden, haalden echter niets uit. Toen Eddy zijn vader, vele jaren penningmeester van het joodse kerkbestuur, een voorstel in deze richting deed, zei deze letterlijk 'Ik ben nog sterk genoeg (hij was toen 67 jaar) om te werken. Ik kom er wel door heen, en als het anders is, ik heb met jouw moeder een mooi leven gehad, dan moet ik het maar nemen'. Eduard heeft na deze reactie nog enkele keren met zijn vader en moeder gesproken maar zonder succes. Beiden zijn in Sobibor vergast.

Eduard heeft zijn ouders met zijn broer Jacques een keer voor transport kunnen behoeden door hen in een aardappelkook te verstoppen, maar dat was natuurlijk uitstel van executie. Daarom werd contact gezocht met de ondergrondse van Beilen en Westerbork.

Toen dit geregeld was, werd met de auto van de familie Ter Brugge uit Meppel mr. Jacques v.d. Rhoer, liggend onder een hoop lege zakken en kisten, het kamp uitgereden. Enkele maanden later, op 16 maart 1943 hoorde Eduard bij toeval dat hij op de transportlijst voor de volgende ochtend stond. In de schaduw van de barakken is hij toen naar de woning van Dirk Massier (hoofd van de keukenploeg) gekropen en heeft met hem een vluchtplan beraamd. De volgende morgen heel vroeg reed Eduard met de fiets het grote kamp uit. Hij moest zogenaamd een kistje appelen naar het kleine kamp brengen. Toen men bij de uitgang van het grote kamp over papieren begon te zeuren, zei Eduard brutaal: 'Julie krijgt morgen de schuld, als men over het eten moppert'. Dit gedurfde antwoord had succes en men hielp v.d. Rhoer zelfs het kistje weer op de fiets te zetten. In plaats van naar het kleine kamp reed Eduard richting slagboom. Daar had hij het geluk van zijn leven. De bewakers, toen nog Nederlanders en niet altijd fout, waren nog in de dommel en Eduard kon ongehinderd het kamp uitrijden. Het was toen ongeveer half vijf in de morgen. De kist met appelen werd weggesmeten en via allerlei kleine weggetjes, die Eduard nog kende uit zijn diensttijd 1939-1940, toen hij als onderofficier van het Nederlandse leger in Westerbork gestationeerd was, wist hij een bekend adres in Westerbork te bereiken. Van hier vertrok hij, goed vermomd, naar Meppel.

(Uit Opkomst en ondergang van een toonaangevende joodse gemeente, Dr. Steven Derksen).

Foto: Sake Eizinga

JOOR
◀ ...Wim Stoppelenburg gaat ervan uit dat muziek moet klinken en dat het zelfs mooi mag klinken...

Westerbork Symfonie indrukwekkend sober

Gebeurtenis: Premiére van de Westerbork Symfonie van Wim Stoppelenburg door het Nationaal Philharmonisch Orkest o.l.v. de componist.
Tijd en plaats: Dinsdag 16 juni in het cultureel centrum De Kolk in Assen.

■ Tijdens de ochtendbijeenkomst ter gelegenheid van de onthulling van het heringerichte terrein van het Voormalig Kamp Westerbork, ging gisteren de *Westerbork Symfonie* van de drentse componist Wim Stoppelenburg in premiére. Deze symfonie schreef Stoppelenburg in opdracht van de Stichting Herinneringscentrum Kamp Westerbork. Met dit werk probeerde de componist niet slechts een treurzang neer te zetten ter nagedachtenis aan de ruim honderdduizend medeburgers die via het 'doorgangskamp' Westerbork, uiteindelijk in de duitse vernie-

tigingskampen het leven lieten, maar Stoppelenburg probeerde daarnaast een *tiidsbeeld* te geven vanaf de 30-er jaren tot heden. Samen met een choreografie van Desiré de Wijze en de geprojecteerde beelden van Albert Brunsting werd op een sobere en indrukwekkende wijze vorm gegeven aan dit projekt. Desiré de Wijze had samen met haar dansers zich op een subtiële en intelligente manier ondergeschikt gemaakt aan het welluidende werkstuk van Stoppelenburg, die met deze symfonie een plaats verdient tussen het selecte gezelschap van interessante nederlandse componisten. Stoppelenburgs' werk sluit enigszins aan bij de traditie van de engelse componist Benjamin Britten. In ieder geval gaat Stoppelenburg ervan

uit, net als zijn illustere engelse collega, dat muziek moet klinken en dat het zelfs *mooi* mag klinken, een opvatting die tot voor kort in de hedendaagse muziekpraktijk een curiositeit geworden was. Voor deze gelegenheid dirigeerde de componist zelf het Nationaal Philharmonisch Orkest, een ad hoc-ensemble samengesteld uit musici van de diverse radio-orkesten. Dit orkest was mede verantwoordelijk voor het succes dat dit werk ook bij het massaal opgekomen publiek had. Nu maar hopen dat de *Westerbork Symfonie* door meerdere nederlandse orkesten op het repertoire genomen wordt. Ik koop in dat geval meteen een toegangsbewijs.

Jan Misdom

Westerborksymfonie schetst aangrijpend muzikaal beeld

Herdenkingsconcert Nationaal Kinderkoor o.l.v. Silvère Lieshout en Het Nationaal Philharmonisch Orkest o.l.v. Willem Stoppelenburg m.m.v. een ballet en de acteur Bernard Droog. O.a. de Westerborksymfonie van Willem Stoppelenburg. Streekschouwburg Cuijk, dinsdag 2 mei

Door Benno Bruggmans

De avond werd geopend met een ontroerend en helder gesproken herdenkingstoespraak door oud kampgevangene Louis de Wijze. Hij ging in op de trieste geschiedenis van het kamp Westerbork dat gold als een doorgangskamp voor joodse burgers en Zigeuners naar kampen elders in Europa. Hij legde een zorgwekkend verband met de huidige tijd waarin op ondubbelzinnige wijze elke dag wordt aangetoond dat de oorlog ons weinig heeft geleerd. Hij pleitte voor verdraagzaamheid, alleen dat kan tot echte vrede leiden. Anders heeft herdenken geen zin. 107.000 joden en zigeuners zijn gedeporteerd waarvan er 102.000 op gruwelijke wijze zijn vermoord. De Westerborksymfonie is geschreven in 1992 ter gelegenheid van de herinrichting van het voormalige kamp Westerbork en waar 1002 stenen op de vroegere appelplaats zijn neergezet. Voor elke 1000 een steen als eerbetoon maar ook als waarschuwing! Componist Willem Stoppelenburg moet zeer geïnspireerd zijn geweest toen hij de muziek uit zijn pen liet vloeien.

De muziek is modern maar toch

ook traditioneel. De symfonie geeft een tijdsbeeld van 1930 tot heden. In zeven episoden (voorgevoelens, vervolging en ontzetting, verslagenheid en hoop, smart en stilte, terugkeer en herinnering en tenslotte herdenking) schenkt Stoppelenburg ons een aangrijpend muzikaal beeld van de oorlog en zijn gevolgen. Dat nog versterkt werd door treffende diabeelden van Albert Brunsting en een heel suggestief ballet in een vindingrijke choreografie van Desirée de Wijze.

Deze symfonie werd voorafgegaan door een dialoog tussen acteur Bernard Droog en een meisje, Rachel Nadav. Jong en oud probeerden samen deze symfonie aan het publiek uit te leggen. Muziek valt niet uit te leggen, hielden ze beiden vol. Tenslotte lazen ze de bedoelingen van de componist toch van papier voor.

In deze symfonie maakte Stoppelenburg gebruik van de melodieën van 'Der Opschijd' en 'De Trein' die voor de pauze door het Internationaal Kinderkoor o.l.v. Silvère Lieshout werden gezongen. In het hele werk zitten prachtige soli voor diverse instrumenten. Vooral de trombones zijn goed bedacht.

Het Nationaal Philharmonisch Orkest bestaat uit beroepsmusici van de radio-orkesten. Een goede kwaliteit waarmee componist-dirigent Willem Stoppelenburg zijn werk prima, overtuigend en emotioneel kon realiseren. Voor de pauze zong het Nationaal Kinderkoor een aantal Russische en joodse liturgische gezangen. Tekst en muziek werden op een sobere en zuivere wijze tot klinken gebracht waardoor de ware betekenis van tekst en muziek dieper doordrong.

Bijzonder Herdenkingsconcert op dinsdag 2 mei in streekschouwburg

Westerborksinfonie is 'monument op zich'

(Van onze verslaggever)

CUJK - De primeur van de eerste uitvoering van de Westerborksinfonie was voorbehouden aan het cultureel centrum in Assen. Een echte première was het niet; het concert in Assen kon door slechts een beperkt aantal genodigden worden bijgewoond.

Op dinsdag 2 mei wordt het bejubelde muziekstuk van componist Willem Stoppelenburg opnieuw uitgevoerd. Ditmaal in de streekschouwburg in Cuijk. "Het werk is een monument op zich," vindt de stichting op wiens initiatief het Herdenkingsconcert plaatsvindt, "het verdient een plaats in het repertoire van meer orkesten."

Twee leden van de stichting Herdenkingsconcert Cuijk 1945-1995 behoorden ook tot de initiatiefnemers van de herinrichting van het voormalige deportatiekamp Westerbork. In het kamp Westerbork hebben tijdens de Tweede Wereldoorlog honderden joden en zigeuners moeten wachten op de trein; de trein die hen naar de concentratiekampen in het oosten bracht, waar velen van hen in de gaskamers om het leven werden gebracht.

Tijdens de opening van het heringerichte kampterrein op 16 juni 1992 werd in het cultureel centrum De Kolk in Assen de Westerborksinfonie uitgevoerd. Het muziekstuk was in opdracht van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork geschreven door Willem Stoppelenburg. De Westerborksinfonie maakte grote indruk op de genodigden. "Kwalitatief en

De dirigent én componist van de Westerborksinfonie, Willem Stoppelenburg.

emotioneel heel sterk," vonden de Cuijkse stichtingsleden die het bijzondere concert bijwoonden, "het is een heel eigentijds en modern werk." Een recensent vond na de uitvoering dat componist Willem Stoppelenburg "een plaats verdient tussen het selecte gezelschap van interessante Nederlandse compo-

nisten. Want de componist gaat ervan uit dat muziek moet klinken en dat het zelfs mooi mag klinken".

Alle medewerking

Hetzelfde concert vindt op dinsdag 2 mei in de streekschouwburg van Cuijk plaats. De Westerborksinfonie wordt opnieuw uitgevoerd door het Nationaal Philharmonisch Orkest, dat wordt gedirigeerd door de componist zelf. Het Nationaal Kinderkoor onder leiding van Silvere van Lieshout zingt een aantal liederen. En Desirée de Wijze neemt wederom de choreografie voor haar rekening. "Wij hebben van iedereen direct alle medewerking gekregen," aldus de organisatoren van het Herdenkingsconcert, "het

enige verschil met het concert in Assen is dat het Nationaal Kinderkoor nu wat meer liederen zingt en dat er minder toespraken worden gehouden." De enigen die zich sprekend tot het publiek richten zijn oud-kampgevangene Louis de Wijze, die aan het begin van het concert een herdenkingsrede uitsprekt, en acteur Bernhard Droog, die de Westerborksinfonie bij de toeschouwers inleidt.

De financiering van het Herdenkingsconcert ("beroepsmusici kosten geld") was binnen de kortste keren zo goed als rond. Dankzij subsidies van de provincie, de gemeente, het Anjerfonds, de Rabobank en de Industriële Kring, zijn

de kosten van het concert vrijwel gedekt. "We moeten in totaal vierhonderd kaarten verkopen om quitte te draaien. Maar dat gaat lukken, dat weten we nu al," aldus de organisatoren.

Er zijn overigens nog kaarten (à 25 gulden) verkrijgbaar bij de kassa van de streekschouwburg. "De toeschouwers kunnen zelf kiezen waar ze gaan zitten, behalve op de eerste rij van het balkon waar de genodigden plaatsnemen." Tot de genodigden behoren commissaris van de koningin Houben en enkele leiders van de zigeunergemeenschap in Nederland. "Vanwege de trieste verbondenheid van hun lot met dat van de joden."

Cuijks Weckblad 26-04-1995.

Imponerende uitvoering van Westerborksymfonie in streekschouwburg

'Prachtig! Ik kwam zintuigen tekort...'

CUIJK – Op de kop af tien jaar nadat in Cuijk het monument werd onthuld voor de dertien in de Tweede Wereldoorlog vermoorde joodse medeburgers, werd afgelopen week in de streekschouwburg een bijzonder herdenkingsconcert gehouden. Meer dan vierhonderd mensen waren daar getuige van een primeur: de eerste publieke uitvoering van de Westerborksymfonie.

Dit thematische muziekwerk werd speciaal gecomponeerd ter gelegenheid van de plechtigheden rondom de herinrichting van het terrein van het voormalig Kamp Westerbork op 16 juni 1992. Het bijzondere karakter van het herdenkingsconcert werd benadrukt door de aanwezigheid van de Commissaris van de Koningin, mr. Houben, burgemeester Hendriksen van Cuijk, vertegenwoordigers van het Auschwitz-comité en de zigeunerorganisatie Sinti. Ook de vier wethouders en het merendeel van de gemeenteraad van Cuijk waren present.

Elke dinsdag weer...

Nadat de avond door Hedi van der Velden van het organisatiecomité was geopend, hield oud-kampgevangene Louis de Wijze een herdenkingsrede waarin hij inging op de rol die het 'verzamelkamp' Westerbork destijds vervulde bij de uiteindelijke vernietiging van 102.000 joden en enkele honderden zigeuners uit ons land. De Wijze riep in herinnering hoe

bereidwillig de gemeentebesturen en het politie-apparaat in Nederland waren bij het aanleveren van de onschuldige medeburgers. Het aantal burgemeesters en agenten dat weigerde mee te werken om deze bevolkingsgroepen uit onze samenleving te verwijderen, was, zo zei hij, heel gering.

"Maar hoe is het nu, anno 1995?" zo vroeg De Wijze zich af, "hoe solidair zijn wij nu? Wie van ons verheft zijn stem tegen de etnische zuiveringen in Bosnië, tegen de volkerenmoord in Ruanda, Burundi en Tsjetsjenië? Realiseren wij ons wel dat kreten als 'eigen volk eerst' destijds de brandstof vormden voor de treinen die vanuit Westerbork naar de vernietigingskampen gingen? Elke dinsdag weer..."

Kinderkoor

Wie destijds in 1992 in de gelegenheid was het Nationaal Kinderkoor in de schouwburg in Assen te beluisteren, zal bij het concert in Cuijk hebben kunnen vaststellen, dat het koor in kwaliteit sterk is gegroeid. Het programma dat in de

streekschouwburg werd gebracht, was van hoog gehalte. Vooral de drie Russische liturgische gezangen werden ademloos door het publiek ondergaan.

Heel mooi waren de beide arrangementen die Willem Stoppelenburg maakte van de liederen Der Obschjidd (Het Afscheid) en De Trein. Het kinderkoor slaagde erin de sfeer die deze twee liederen uitademen, voortreffelijk over te brengen.

Zeggingskracht

Via een ontwapenend samenspraakje tussen de bekende acteur Bernard Droog en de veertienjarige Rachel Nadav uit Cuijk, werd het publiek na de pauze voorbereid op het hoogtepunt van de avond, de Westerborksymfonie.

"Muziek kun je eigenlijk nooit goed uitleggen, die moet je beleven. Het is net zo iets als het kijken naar een film of het lezen van een boek: het kruipt in je..." was de boodschap die de oude 'toneelmeester' en het meisje aan het publiek meegaven.

En het kroop ook in je...! Onder leiding van de componist van de Westerborksymfonie, Willem Stoppelenburg, zette het Nationaal Philharmonisch Orkest een indringende vertolking neer van het zeldzaam boeiende, eigentijdse werk. Met heel mooi compositiewerk, waarbij hij excelleert in de ingetogen en beschouwende gedeelten, voert Stoppelenburg zijn toehoorders mee door de dertiger en veertiger jaren tot in de hedendaagse tijd.

Van begin tot eind bleef het publiek in Cuijk gevangen in een ademloos luisteren en... kijken, want ook het visuele vormt een belangrijk aspect van het geheel dat Westerborksymfonie heet: de Nijmeegse choreografe Désirée de Wijze schreef een sober, maar indringend ballet bij de symfonie. Het versterkt de emotionaliteit ervan. De vijf dansers (waaronder ook Désirée zelf) zorgden ervoor dat het publiek geen enkel moment met de gedachten kon afdwalen.

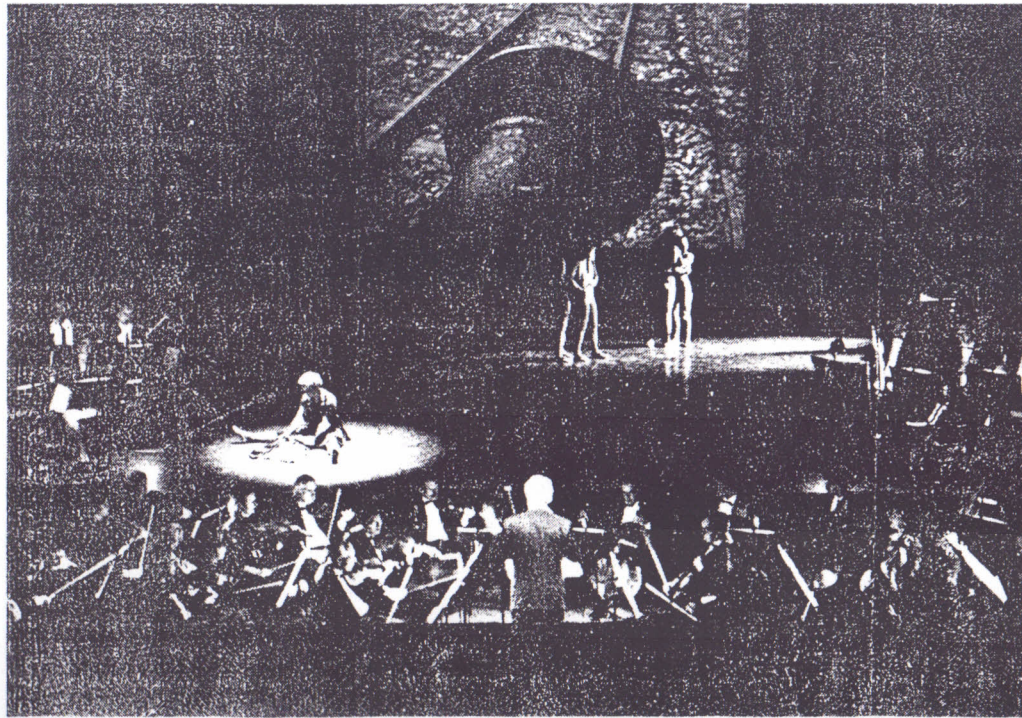
Heel functioneel waren de lichtbeelden (dia's) die op een metersbreeds scherm op de achterwand van het toneel werden geprojecteerd. Ze gaven muziek en ballet een meerwaarde aan zeggingskracht.

Verrassing

De verrassing van de avond was bewaard tot het einde van het concert. Wat aangekondigd stond als het 'Wilhelmus van Nassouwe' bleek een van de hand van Stoppelenburg afkomstig gerestaureerde toonzetting te zijn van ons nationaal volkslied.

In de wegstervende klanken van de Westerborksymfonie bracht, al een zacht trillende harpsnaar, een kinderstem de oude melodie en tekst weer tot leven. Andere stemmen namen deze over, waarna zich tussen koor en orkest een ontroerend mooi muzikaal samenspel ontvouwde. Toen tenslotte oohet publiek in de vertolking werd betrokken en (staande) het eerst couplet als een soort tegenstem van de nieuwe versie meezoongen waren de emoties voelbaar.

"Prachtig! Ik kwam zintuigen tekort...", zo verwoordde een vrotwelijke bezoeker haar gevoelens. Het was het mooiste compliment dat er die avond opgetekend kon worden.

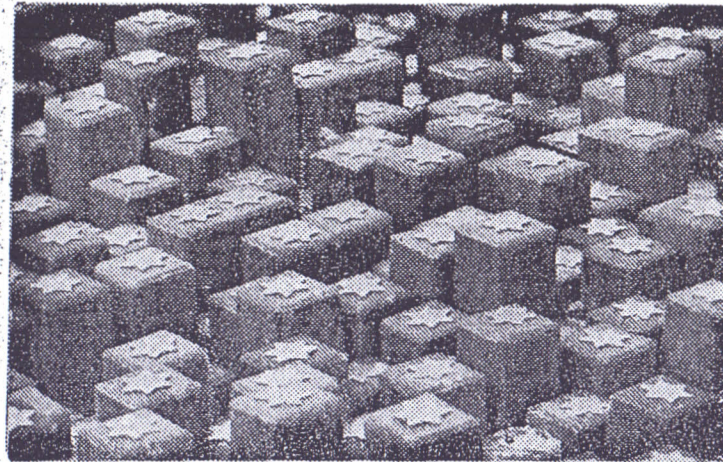
Westerbork Symfonie van Meppeler componist Stoppelenburg op CD

MEPPEL — Vanaf vandaag is Westerbork Symfonie verkrijgbaar. Het monumentale muziekstuk van de meppeler componist Willem Stoppelenburg beleefde zijn première tijdens de opening van het ereveld van 102.000 stenen in het Herinneringscentrum Kamp Westerbork. Met dit werk geeft Stoppelenburg niet alleen een treurzang, maar bovenal een tijdsbeeld van de jaren dertig tot nu. Het werd op de ochtend van 16 juni voorafgaande aan de officiële opening van het nieuwe monument een indrukwekkende uitvoering door het Nationaal Philharmonisch Orkest, mede dankzij de sobere en subtiële toevoeging van beeld en dans.

Zowel de geprojecteerde beelden van Albert Brunsting uit Ruinerwold als de choreografie van Desiré de Wijze uit Nijmegen maakten de Westerbork Symfonie tot een werkstuk, waarmee Stoppelenburg, zoals in een recensie werd geschreven, 'een plaats verdient tussen het selecte gezelschap van interessante Nederlandse componisten. Want de componist gaat ervan uit dat muziek moet klinken en dat het zelfs mooi mag klinken'.

De Trein

De Westerbork Symfonie is een mengvorm tussen de traditionele symfonie en de suite. Twee herkenbare melodieën

spelen een grote rol: het lied 'De Trein' van Louis de Wijze en Der Obschijd (Jiddisch). Louis de Wijze, overlevende van de vernietigingskampen, is de grote initiator van het oprichten van het ereveld in Westerbork.

De traumatische angst voor de voor velen laatste treinreis en de verschrikkingen zijn te horen in het tweede deel, Vervolging en ontzetting en de melodie van 'De Trein' is direct of indirect steeds aanwezig.

Der Obschijd (ook gebruikt in Prokofievs 'Ouverture op Hebreeuwse thema's) is symbool voor de verbroken familie-relaties. Stoppelenburg: 'De kinderen die overleefden, hebben nooit op fatsoenlijke wijze afscheid van hun ouders kunnen nemen'.

Het laatste deel wordt geken-

merkt door berusting bij de onherroepelijkheid van de afgebroken levens en verbroken relaties. Het is de afsluiting van dit eerbetoon aan 102.000 mensen die uit Westerbork vertrokken tussen 1942 en 1945 met de treinen voor de eeuwigheid.

Stoppelenburg kreeg begin januari de opdracht van de speciale commissie 102.000 die het ereveld voorbereidde. Hij ondernam de nodige activiteiten om de financiering rond te krijgen. In totaal kost het CD-project 50 mille. Stoppelenburg heeft steeds bij het maken van de symfonie voor ogen gestaan een algemene aanspreekbaarheid te bereiken die gepaard ging met een zekere diepgang. Het is mogelijk gebleken ernstige maatschappelijke onderwerpen wat diepgaander en toe-

Kerstaanbieding Lezersservice

MEPPEL — Van Westerbork Symfonie zijn 2000 CD'S gefabriceerd. Tot 1 januari is de CD bij de balie van Boom Pers te koop. Tegen inlevering van de reductiebon op deze pagina krijgt men de CD f 5,- goedkoper voor f 27,50.

Dankzij financiële steun van de Stichting Burgerweeshuis, de provincie Drenthe en het Herinneringscentrum is het mogelijk geweest de Westerbork Symfonie op CD vast te leggen. Deze is vanaf vandaag ook bij muziekhandel Spans te koop.

gankelijk aan de orde te stellen voor een breed publiek, aldus de componist. Naast een ideeel monument, is er nu een muzikaal monument.

Dat hij in zijn opzet is geslaagd, bleek uit reacties van overlevenden van de Holocaust na de eerste opvoering van Westerbork Symfonie. Een groter compliment kon Stoppelenburg niet krijgen.

Van de opening, inclusief de eerste uitvoering van de symfonie, werden tv-opnames gemaakt die waarschijnlijk volgend jaar mei worden uitgezonden.

com

PHI

De Me
voorde
f 32,50
Symfor
vond p
het ere
Wester
De CD
receptie
Ellebooc

Ja, ik be
ontvang
'Wester

Naam:

Adres:

Woonp

Tel.num

Deze aa
uitsluite
receptie
Maxima

CD's met een noordelijk stempel

aterd;
april
99

Dit muziekseizoen zijn er een aantal belangwekkende cd's uitgekomen waarin Noordnederlandse Musici een hoofdrol vertolken.

Op een cd van het label Globe is de soloklarinettist van het Noord Nederlands Orkest, Frank van den Brink, te beluisteren in twee weinig gespeelde werken van de Italiaanse componist Gioachino Rossini. Het begeleidende orkest is het European Chamber Orchestra Per Musica dat tien jaar geleden werd samengesteld uit vooraanstaande leden van het toentertijd vermaarde Europees Jeugd Orkest. Frank van den Brink was de eerste klarinettist van dat Europees Jeugd Orkest en werd uitgenodigd lid te worden van Per Musica.

Door **Jan Misdom**

In de *Variaties voor klarinet en orkest*, een werk dat qua stijl en moeilijkheidsgraad is te vergelijken met de vioolconcerten van Paganini, laat Van den Brink horen dat hij tot een van betere klarinettisten van de wereld gerekend mag worden. Frank van den Brink koppelt een gave techniek aan een unieke zangerige toon die mijlenver uitstijgt boven het alledaagse blok-golf-geneuzel dat jarenlang de Nederlandse klarinetschool beheerste. Het is onbegrijpelijk, maar voor het Noorden fantastisch dat zo'n uitzonderlijk talent al ruim tien jaar deel uitmaakt van het NNO; zoïets als Dennis Bergkamp tien jaar in de spits bij FC Groningen.

Het briljante orkest Per Musica is echter niet zo briljant opgenomen. Het lijkt erop dat de klankregisseur alles zo natuurgetrouw mogelijk heeft geprobeerd weer te geven, maar helaas: een huiskamer is geen concertzaal. Er moeten dus keuzes gemaakt worden. Zelfs een symfonieorkest moet op cd de transparantie hebben van een kamermuziekensemble, maar die keuze is niet gemaakt. Het totaal klinkt daardoor aan de vlakke kant.

Leutscher

Een andere musicus van het Noord Nederlands Orkest die dit seizoen een cd op de markt bracht, is de trompettist Lubertus Leutscher. Ook aan Leutscher zal het, evenals zijn collega Van den Brink, niet liggen als het NNO de Europese doorbraak, die dirigent Jacek Kaspszyk voorspelde, onverhoopt mocht missen. Op zijn cd *La Trompette Triomphale* pakt Leutscher samen met zijn be-

▲ Stoppelenburg, componist van de 'Westerbork Symphony'.

Foto: Archief DGP

geleider Euwe de Jong stevig en vastberaden uit. Een beperking voor de combinatie trompet en orgel vormt het niveau van het repertoire. Toch zijn Leutscher en De Jong er in geslaagd een redelijk evenwichtig repertoire met de lengte van bijna een uur bij elkaar te sprokkelen en hebben ze zich, op een enkele uitzondering na, niet laten verleiden tot het presenteren van dubieuze bewerkingen van overbekende kost. Een hoogtepunt van deze cd is de *Intrada pour trompette seulement*, een door Leutscher voortreffelijk gespeeld solostuk van de Nederlandse componist- en ex-trompettist - Otto Ketting.

Westerbork

Wat bij het NNO nog geen gemeengoed is, is het symfonische werk van de componist Wim Stoppelenburg uit Meppeel. Stoppelenburg behoort echter tot een van de weinige interessante Noordnederlandse componisten. Hij blinkt uit in zowel stijl als originaliteit. Tot mijn verbazing hoorde ik dat Stoppelenburgs *Westerbork Symphony*, die hij in opdracht schreef voor het Herinneringscentrum Kamp Westerbork, geen genade vond in de ogen van de artistieke leiding van het NNO. Chef-dirigent Kaspszyk wilde dit werk niet opnemen in het repertoire van het orkest. Maar goed, Stoppelenburg liet het er niet bij zitten en contracteerde een aantal musici van de diverse radio-orkesten en noemde die verzameling musici het Nationaal Philharmonisch Orkest. Het resultaat is er niet minder om, integendeel. De *Westerbork Symphony* werd geschreven ter nagedachtenis aan de

102.000 joodse landgenoten die via het kamp Westerbork werden gedeporteerd naar verschillende vernietigingskampen. Het is een waardig en monumentaal werkstuk geworden. Maar, en dat blijkt ook weer in deze programmatisch opgezette symfonie, muziek drukt nooit meer uit dan de abstractie van de muziek zelf, laat staan dat het lijden van ruim 100.000 landgenoten in noten zou kunnen worden uitgedrukt. De *Westerbork Symphony* roept associaties op met de werken van Benjamin Britten en Dmitri Sjostakovitsj, de aanzetten van de meeste delen zijn overdonderend en imponerend. Het gelegenheidsensemble, het Nationaal Philharmonisch Orkest, komt onder leiding van de componist tot schitterende prestaties. Alle noten van de partituur zijn op deze cd te horen, een zeldzame ervaring in cd-land. Maar in de delen waarbij de componist de bedoeling heeft gehad een vorm van hoop en blijdschap te uiten, blijft echter iedere vorm van uitbundigheid achterwege. In die zeer Nederlands aandoende terughoudendheid, onderscheidt Stoppelenburg zich nadrukkelijk van genieën als Britten en Sjostakovitsj.

■ Gioachino Rossini, diverse werken waaronder: *La Cenerentola*, *Variations Per Clarinette*, *Ouverture Semiramide*; European Chamber Orchestra Per Musica o.l.v. Julian Reynolds; Frank van den Brink, klarinet; Globe GLO 6014

■ *La Trompette Triomphale*, werken voor trompet en orgel; Lubertus Leutscher, trompet en Euwe de Jong, orgel; Mirasound 399113

■ Willem Stoppelenburg, *Westerbork Symphony*; National Philharmonic Orchestra o.l.v. Willem Stoppelenburg; Eurosound ES 47.086 CD

ASSIEK

Door Jan Bik

oties

moties laaien hoog op in werken van de Franse ist Ernest Chausson die stgelegd op een onlangs nen compact disc van assics (CDM 7 64365 2), ligweg voorzien van de tiusson'. Het zijn emoties, enhangen met het karakter de componist en met en, als verloren liefdes, in zijn abrupt geëindigde eeft opgedaan.

Chausson werd geboren nuari 1855 in Parijs als een rijke en arisocratinilie. Hij studeerde eerst stapte laat, in 1880 over tudie aan het conservatoij was eerst korte tijd van Jules Massenet en le daarna drie jaar bij ranck van wie hij, ook zijn composities, erg veel Hij trok, met name nadat aris was geworden van té Nationale de Musique, componisten en andere aars op en maakte zich dienstelijk. Hij had een tact met Claude Debussy inancieel vaak geholpen

hausson had een gevoelig zaarmoedige natuur n ongelukkig aan zijn reed, tijdens een verblijf 'arijs op de fiets tegen r en stierf, in Limay, op 899. Behalve door Franhausson verder onder nvloed door Wagner. Hij r bekend door zijn 'Poèviool en orkest, dat hij voor zijn dood schreef. gaat hier, op de recente rie andere werken die

Componist Willem Stoppelenburg dirigeert.

eerder, in de jaren 1966 tot en met 1969, op de grammofoonplaat verschenen. De cd bevat 'Chanson perpétuelle', het 'Concert in ré majeur' en het 'Poème de l'amour et de la mer'. Jammer is dat de teksten van de beide liederen niet in de toelichtende tekst zijn opgenomen.

Het 'Chanson perpétuelle' wordt gezongen door de sopraan André Exposito, het 'Poème de l'amour et de la mer' door Victoria de los Angeles. Het tussenliggende

Ernest Chausson.

'Concert en ré majeur' is geschreven voor een ongewone bezetting, piano, viool en strijkkwartet en wordt gespeeld door Pierre Barbizet, piano, Christian Ferras, viool, en het Quatuor Parrenin, genoemd naar zijn leider, violist Jacques Parrenin. Het orkest dat in actie komt, is het Orchestre de l'Association des Concerts Lamoureux. Het wordt geleid door Jean-Pierre Jacquillat. Een prima schijf om Chausson eens op een wat andere manier te leren kennen dan door zijn 'Poème' dat nogal eens in concertzalen te horen is.

Westerbork

Het is goed de aandacht te vestigen op een compact disc die vorig jaar in een betrekkelijk kleine oplage is verschenen en die de herinnering in meerdere opzichten levend houdt aan een afschuwelijke periode in de dichtbijge geschiedenis. Op 16 juni 1992 werd het Herinneringscentrum Kamp Westerbork officieel geopend. Kamp Westerbork werd in de Tweede Wereldoorlog gebruikt als doorgangskamp voor mensen die door de bezetter waren voorbestemd om naar concentratie- en vernietigingskampen elders in Europa te worden vervoerd. Componist Willem Stoppelenburg (1943) schreef in opdracht van de Stichting Herin-

neringscentrum Westerbork de 'Westerbork Symfonie' die bij de opening van het centrum onder leiding van de componist haar première beleefde en die nu ook op cd is verschenen. Een emotioneel en duidelijk geïnspireerd werk. Sterk beeldende muziek, waarin Westerborks geschiedenis als een film aan de luisteraar voorbij trekt.

Er zijn belangrijke rollen voor de blazers en het slagwerk en voor de solisten Carla Meijers, dwarsfluit, Frank van Koten, Engelse hoorn, Piet van Scheers, fagot, Fokke Beekman, viool, en Henk Lambooy, cello. De componist schreef deze symfonie in een mengvorm tussen de traditionele symfonie en de suite. Hij maakte gebruik van twee herkenbare melodieën, het lied 'De Trein' van Louis de Wijze en het Jiddische lied 'Der Obschijd'. Van dat laatste lied maakte ook 'Prokofjef' gebruik voor zijn 'Ouverture op Hebreeuwse thema's', zo vermeldt de toelichting bij deze cd. De Westerbork Symfonie bestaat uit zeven delen, waardoor de opzet van componist Willem Stoppelenburg duidelijk wordt: Voorvoelens, Vervolging en ontzetting, Verslagenheid en hoop, Smart en stilte, Elegie, Terugkeer en herinnering, Herdenking.

De componist dirigeert zelf het 'Nationaal Philharmonisch Orkest' voor de uitvoering op deze cd die geproduceerd werd door Eurosound, Herveld, en die mede kon worden gemaakt dank zij subsidies van de provincie Drenthe en de Stichting Burgerweeshuis in Meppel. Willem Stoppelenburg heeft eerder de aandacht op zich gevestigd met een Symfonie voor strijkers, het symfonisch gedicht Schiermonnikoog, Symfonische variaties voor blazers, piano en slagwerk, de opera 'Salto mortale' en 'Het uitstel', een Van Gogh-opera. Hij heeft met deze Westerbork Symfonie een belangrijk gelegenheidswerk aan zijn oeuverlijst toegevoegd. Een compositie als eerbetoon aan 102.000 mensen die tussen 1942 en 1945 uit Westerbork vertrokken met, zoals de begeleidende tekst haarscherp zegt, de treinen voor de eeuwigheid.

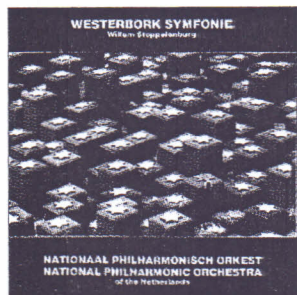

EEN MARKUS PASSION

Reinhard Keiser: *Markus Passion*, solisten, Kirchenchor Langnau iE, Gemischter Chor Zweisimmen, instrumentaal ensemble, onder leiding van Jörg Ewald Dähler *Claves 50-9223/24 (2 cd's)*, Cat. A

Nog zo'n componist wiens naam volslagen grauw geworden is: Reinhard Keiser. En toch...! Omstreeks 1700 was hij de beroemdste Duitse operacomponist; werkzaam in Hamburg, dé operastad van Duitsland. Het publiek bewonderde hem en onder collega-componisten was zijn werk zeer gezien. Hij schreef ook kerkmuziek. Zoals een *Markus Passion*, die mogelijk omstreeks 1717 ontstond. Het bijbelverhaal van evangelist Markus over het lijden en de dood van Jezus is recht voor z'n raap. Soberheid tot op het bot. Maar Keiser weet wat een recitatief is en hoe je een schijnbaar zakelijk verhaal zo op poten zet dat het bij de luisteraars emoties opwekt. Een nieuw effect bereikt hij door de woorden van Jezus op een aantal plaatsen door de strijkers te laten omlijsten. Bach werkt dat idee enige jaren later uit in z'n *Matthäus Passion*. Bach had trouwens een afschrift van Keisers *Markus Passion* en heeft het stuk ook uitgevoerd. Met de discografie van Reinhard Keiser is het treurig gesteld. Terwijl er bijvoorbeeld tientallen van de opera's bewaard zijn gebleven, bestaat er van slechts één een CD-opname. En voor het eerst verschijnt nu de *Markus Passion* op CD. Het betreft een heruitgave; een Zwitserse uitvoering uit 1971 die eerder als grammofoonplaat verkrijgbaar was. In de tweeëntwintig jaar die sinds de opname verlopen zijn, hebben de ontwikkelingen juist op het gebied van de barokmuziek niet stil gestaan. Toch een wenselijke uitgave: muziek van het niveau van deze *Markus Passion* moet gehoord kunnen worden.

W.R.G.

WILLEM STOPPELEBURG

Westerbork Symfonie
 Nationaal Philharmonisch Orkest
 onder leiding van de componist
Eurosound ES 47 086 CD

Nederland telt een ongemeen groot aantal componisten, waarvan slechts een klein deel regelmatig van zich doet spreken. En dan nog meestal in wat als het artistieke centrum van het land wordt gezien, namelijk de randstad. Dat het ook anders kan en dat men ook buiten de randstad de nodige creativiteit kan ontplooiën, bewijst een recente CD met de *Westerbork Symfonie* van de Meppelse componist Willem Stoppelenburg. Uit de *Westerbork Symfonie* komt Stoppelenburg naar voren als een kundig, wat eclectisch vakman die grote voorkeur heeft voor romantisch expressieve muziek. Stoppelenburg gebruikt duidelijk herkenbare melodieën, schuwt harmonische dissonanten niet en voorziet dit alles van goed klinkende orkestraties. Het resultaat lijkt bekend te zijn en is toch ook niet af te wijzen als epigonenwerk. Kortom, de *Westerbork Symfonie* is een goed voorbeeld van een hier en daar misschien wat weinig geprofileerde, maar nooit onpersoonlijke, ja soms zelfs indringende toontaal, die met name in het kader van de opdracht een voortreffelijke uitwerking heeft. Het gaat hier immers niet om een geheel vrije schepping, maar om een opdracht voor een klinkend *In Memoriam* voor de ruim honderdduizend mannen, vrouwen en kinderen die via het kamp *Westerbork* naar de vernietigingskampen van de nazi's zijn afgevoerd en daar een afschuwelijke dood hebben gevonden. Enkele wat grove momenten en kleine rafeltjes daargelaten, kwijt het voor de gelegenheid bij elkaar gebrachte Nationaal Philharmonisch Orkest zich goed van z'n taak. De opname is echter wat erg direct op de huid en laat weinig ruimte voor een natuurlijk akoestiek. Deze CD is te verkrijgen in het Herinneringscentrum van kamp *Westerbork* en via de componist (05220-54509).

L.S.

SZYMANOWSKI

Eerste en Tweede Strijkkwartet
Stravinsky - Drie stukken, Concertino en Dubbelcanon; *Het Silezisch Strijkkwartet Partridge 1138-2, Cat. A*

Wat een interessant programma: twee leeftijdsgenoten op één CD die - althans in de gespeelde werken - zulke tegenstrijdige esthetische uitgangspunten hebben gekozen. De symbolist en postimpressionist Szymanowski tegenover de nuchtere, zakelijke intellectueel Stravinsky. Het Silezisch Strijkkwartet uit Katowice (Polen) weet daar echter wel raad mee. Dat is te horen op hun nieuwe CD voor Partridge. In de twee prachtige, maar bepaald niet eenvoudige kwartetten van hun landgenoot Karol Szymanowski, hebben ze hun hele muzikale en technische hebben en houden kunnen etaleren. Gelukkig hebben ze daarbij gekozen voor een eerder Frans-doorzichtige, dan Duits-expressieve aanpak. Daardoor komt het soms zo ingenieuze lijnenspel in deze muziek goed tot zijn recht en blijft de hier en daar wat volle instrumentatie altijd mooi helder. Het is daardoor direct duidelijk dat deze kwartetten vooral aansluiting trachten te vinden bij Debussy en Ravel. Het is me dan ook een raadsel waarom vooral het tweede kwartet van Szymanowski zo zelden te horen is. Het is zonder meer een van de meesterwerken van de kwartetliteratuur van de twintigste eeuw. Luistert u maar eens naar het eerste deel ervan: wat een schakeringen, wat een ingetogen lyriek. In de korte stukken van Stravinsky is het vooral een kwestie van afzien, van precisie en van timing. Dat is goed gelukt. Al mis ik iets van dat hele heldere, ijskoude waardoor de spitse muziek van Stravinsky zo'n bijzondere glinstering krijgt en die paar expressieve momenten erin ook zo onverwacht dromerig en nostalgisch klinken. Niettemin een goed verzorgde productie van eigen bodem.

L.S.

GRIEG

Lyrische Stücker, selectie;
 Israella Margalit, piano
Koch International Classics 3-7143-2H1, Cat. A

1993 is niet alleen een 'feestjaar' rond Tsjajkofsky, die een eeuw geleden stierf, maar ook het jaar van de Noorse componist Edvard Grieg, die in 1843 werd geboren. In Noorwegen worden vanzelfsprekend de meest grootse plannen gesmeed, met onder meer de complete editie van alle pianowerken en feestelijke concerten met allerhande, vaak nauwelijks bekende composities. Met name de vele vocale werken en de theatermuziek verdienen meer erkenning. Het meest populair is het pianoconcert. Daarnaast hoort men nog wel eens wat kamermuziek. Maar de vele lyrische stukken behoren sedert hun ontstaan tot het fundament van de 19de-eeuwse pianoliteratuur. Het zijn ook deze composities waarin Grieg het meest direct aansluit bij een grote Duitse traditie van korte stukken, zoals de *Lieder ohne Worte* van Mendelssohn en de *Davidbündlertänze* van Schumann. Griegs pianomuziek is wel minder grillig en individueel dan die van Schumann, maar tegelijkertijd eigenlijk ook veel aardiger en kleuriger dan die van Mendelssohn. Bovendien zijn de lyrische stukken van Grieg technisch niet zo lastig. Dat scheidt echter wel wat problemen. Aan de ene kant worden ze door de professionals nogal eens overdreven, aan de andere kant worden ze evenzeer door amateurs muzikaal afgevlakt en daardoor beurs gespeeld. Israella Margalit heeft op deze Koch-CD geprobeerd een aanvaardbaar midden te vinden tussen eenvoud en diepgang. Soms hunker ik wel naar wat meer onderhuidse nuances en prikkelingen. De opname is rustig, de klank een tikkeltje dof. Het boekje besteedt mijns inziens echter wat te veel aandacht aan het genie van Israella Margalit.

L.S.

Denon CO-79942 - Cat. A
Uitvoering 6/7 - Opname 7/8

Sjostakovitsj: Symfonie nr. 8 in c, op. 65.
Berliner Philharmoniker o.l.v. Semyon Bychkov.
Philips 432 090-2 - Cat. A
Uitvoering 6/7 - Opname 7/8

Twee 'mooi' klinkende, maar verder oersaai en dito-degelijke visies op Sjostakovitsj's bekende oorlogssymfonieën, die verbleken tot een stel vergeelde bidprenten als men ze vergelijkt met de pionierende vertolkingen onder Kondrashin (Chant du Monde), Svetlanov (Melodia, zijn 7de is helaas nog niet op cd) en Mravinsky (Philips). Westerse ensembles gebruiken Sjostakovitsj nu duidelijk voor de show en als alibi om maar geen werkelijk 20ste-eeuwse muziek te hoeven opnemen. Een uitzondering voor de Achtste vormt nog steeds de sublieme interpretatie onder Haitink (Decca), van de moderne registraties de allerbeste (ook door de schitterende klankafwerking!). Wat mij bij zowel Inbal als Bychkov opvalt, is een zekere vlakheid. Vooral van de Berliner had ik een meer dynamische en verzadigde sonoriteit vol donkere ondertonen verwacht en dat dit laatste niet het geval is, valt niet louter op conto van de opname (Volker Strauss c.s.) te schrijven. (DDD - 76; 63') - M.B.

Sor: Introduction et variations sur un thème de Mozart - Fantaisie élégiaque - Etude, op. 6/11 - op. 35/22 - op. 31/12.
Coste: Rêverie, op. 53/1 - Les Soirées d'Auteuil, op. 23/7 - Grande Sérénade, op. 30.
Raphaëlla Smits (gitaar).
Accent ACC 9182 D - Cat. A
Uitvoering 8 - Opname 8

De actieve Belgische gitariste Raphaëlla Smits bespeelt hier een niet nader omschreven acht-snarige gitaar. Hiermee ondervangt ze ruimschoots het probleem dat de voor een zevensnarige gitaar geschreven werken van de Franse virtuoos Napoleon Coste doorgaans opleveren. De diepte en resonantie die haar mooi geregistreerde gitaar door de extra bassnaren meebrengt, komt Coste's muziek zeker ten goede. Coste viel als gitaarvirtuoos en componist tussen wal en schip. Zijn composities verschenen na 1840, op een moment dat de gitaar volledig uitgerangereerd was in salonkringen. Pas 140 jaar later kwam er met het bezorgen van goede facsimile-edities door de Schotse gitarist en musicoloog Simon Wynberg

weer enige belangstelling voor deze romantische gitaarcomponist. Goede opnamen zijn echter nog steeds schaars en dat is jammer, want Coste heeft zich het 'brede gebaar zonder diepgang' van zijn vele virtuoze viool- en pianotijdgenoten op uiterst prettige wijze eigen gemaakt. Smits scheidt nu met haar prachtige kleuring, smaakvolle rubati, intieme frasering, grillige virtuositeit, kortom met haar enorme musicieervreugde nogal wat verplichtingen. De registratie van een aantal werken van Coste's leermeester Sor levert niet veel nieuws op. Liever had ik een compleet Coste-programma gezien. De volgende dan maar? (DDD - 61') - P.J.

Spoehr: Nonet in F, op. 31.
Beethoven: Septet in Es, op. 20.
Linos Ensemble.
Capriccio 10 473 - Cat. A
Uitvoering 8 - Opname 7

Twee geliefde meesterwerken uit de vroege 19de-eeuwse kamermuziek, die meestal op ad hoc formaties zijn aangewezen, gezien de weinig voorhanden bezetting van blazers en strijkers, maar in feite om een langdurig en evenwichtig op elkaar ingespeeld ensemble vragen. Het niet nader toegelichte Linos Ensemble weet die indruk in elk geval te wekken. De versmelting van de klankkleuren is vaak heel mooi, het samenspel voorbeeldig, terwijl elk van de musici zich, waar nodig, toch als individu durft profileren, wat alleen bij de hoboïst (Klaus Becker) eni-

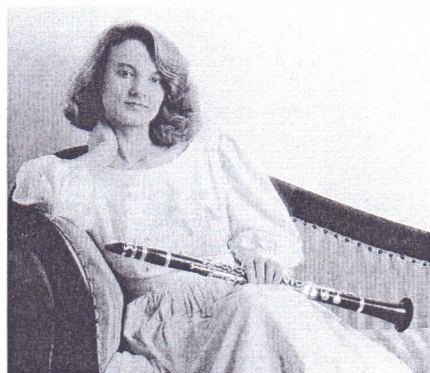
ge wrevel opwekt vanwege zijn soms snerpende uithalen. Verder zijn dit mooi opgebouwde, heel plezierig-muzikale uitvoeringen. De opname plaatst de instrumenten in een mooi evenwicht, maar klinkt net iets te omfloerst. (DDD - 70') - R.v.d.L.

Stoppelenburg: Westerbork Symfonie.
Nationaal Philharmonisch Orkest o.l.v. Willem Stoppelenburg.
Eurosound ES 47.086 CD - Cat. B
Uitvoering 8 - Opname 7/8

Stoppelenburg schreef zijn Westerbork Symfonie om de herinrichting te omlisten van de plek waar zich eens het gelijknamige concentratiekamp bevond. Hij herinnert in zijn orkestwerk aan de dramatische gebeurtenissen, zonder daarbij in de fuik van goedkope en op effect gerichte muziek te lopen. Men kan dit werk ook als een absolute symfonische compositie ondergaan. Het stijlgemiddelde is neo-romantisch en verwijst evengevoerd naar Franck en Honegger als naar Mahler, Schönberg en niet te vergeten Ernest Bloch. Vooral tijdens de meer ingetogen gedeelten - zoals het elegische begin met een dankbaar cello-aandeel voor Henk Lambooy - weet de componist te overtuigen met zijn smaakvolle en subtiele orkestraties, die ook bij herhaald luisteren blijven boeien. Het voor deze gelegenheid samengestelde Nationaal Philharmonisch Orkest musicieert voortreffelijk onder supervisie van de

Stamitz, C.: Klarinetconcert nr. 3 in Bes - nr. 10 in Bes - nr. 11 in Es.
Stamitz, J.: Klarinetconcert in Bes.
Sabine Meyer (klarinet), Academy of St Martin in the Fields o.l.v. Iona Brown.
EMI CDC 7548422 - Cat. A (NKV-aanbieding tot 15/8 Cat. B) *
Uitvoering 9 - Opname 8

Johann Stamitz schreef waarschijnlijk maar één klarinetconcert, zijn zoon Carl was inmiddels zo voor het nog vrij nieuwe instrument gewonnen dat hij er minstens twaalf toevoegde aan het repertoire. Prettig voor zo'n oermuzikale virtuoze als Sabine Meyer, die deze vier concertjes met enorm plezier, een vlekkeloze techniek en een vreugdevolle rijkdom aan prachtige versieringen speelt. Vooral het

concert nr. 11 is een heerlijk stuk. De Academy begeleidt voortreffelijk en de opname laat alles duidelijk uitkomen. In track 7 (het eerste deel van vader Johann) zit een kleine storing, maar dat mag de pret nauwelijks drukken (DDD - 66') - R.v.d.L.

Sabine Meyer
(foto Esser/Strauss/EMI)

ALFABETISCH

maker en de opname is uiterst respectabel. Alleen is de speelduur van deze cd bijzonder karig. Het feit dat het om een gelegenheidsuitgave gaat, is een verzachtende omstandigheid. (DDD - 37') - M.B.

Strauss, R.: Divertimento, op. 86 - Le Bourgeois Gentilhomme, op. 60.
Orpheus Chamber Orchestra.
DG 435 871-2 - Cat. A
Uitvoering 8 - Opname 8

Al in de jaren '20 hield Strauss zich bezig met Couperin-orkestraties, maar pas in 1941 ontstond op verzoek van Clemens Krauss het Divertimento, toen nog in iets andere vorm onder de titel Verklungene Feste. Met barok heeft Strauss' bewerking weinig te maken, maar hij beoogt zich weer een handige klankengoochelaar, die een onvermoed raffinement in Couperin's muziek weet te leggen. In dezelfde sfeer schreef Strauss zelf eerder zijn Le Bourgeois Gentilhomme. Het Orpheus Chamber Orchestra handhaaft zijn al eerder bewezen hoge peil en de transparante opname draagt bij aan de indruk van 'Spielfreude'. Bij dit zonder dirigent werkende collectief mogen kennelijk geen namen vallen, maar ik had toch graag willen weten wie hier zo mooi piano speelt. (DDD - 69') - G.S.

Strauss, R.: Burleske voor piano en orkest in d, AV 85.
Franck: Variations symphoniques.
Grieg: Pianoconcert in a, op. 16.
Michel Dalberto (piano), Philharmonia Orchestra o.l.v. Jean-Bernard Pommier.
Denon CO-75258 - Cat. A
Uitvoering 8 - Opname 8

Grieg's pianoconcert zit meestal vast aan dat van Schumann, maar Andsnes (Virgin) liet het volgen door Liszt 2 en Dalberto laat het voorafgaan door twee werken die ten onrechte wat in de schaduw verzeild zijn geraakt. De Burleske van Strauss is nooit echt populair geweest, maar het is een leuk speels stuk; Franck's symfonische variaties waren decennia lang niet uit concertzaal of opnamestudio weg te branden, maar tegenwoordig lijkt er een doem op te zitten. Voor beide werken, die mij na aan het hart gaan, breekt de Franse pianist hier een overtuigende lans, terwijl Grieg hem eveneens